

Opvang ganzen en Smienten in foerageergebieden; eerste resultaten

Kleine Rietganzen. (Foto: Harvey van Diek)

Niet eerder werd de verspreiding van groepen ganzen zo nauwkeurig in kaart gebracht als in de laatste twee winterseizoenen en het huidige seizoen. Deze verspreidingsgegevens spelen een belangrijke rol bij de evaluatie van het zogenaamde Beleidskader Faunabeheer, dat in 2003 door het Ministerie van LNV in overleg met terreinbeheerders, provincies, de land- en tuinbouworganisatie LTO, de jagersvereniging KNJV en Vogelbescherming Nederland is ontwikkeld. Het beleidskader streeft enerzijds naar een duurzame staat van instandhouding van ganzen en Smienten in de context van de Vogelrichtlijn, en anderzijds naar beheersing van de schade op het boerenland. Daartoe zijn in alle provincies speciale foerageergebieden aangewezen. Onlangs werden de eerste resultaten van de evaluatie van het gebruik van deze foerageergebieden aangeboden aan de Tweede Kamer. Hoewel nog maar van één telseizoen gegevens beschikbaar zijn, komen al interessante patronen naar voren.

Beleidskader in het kort

Het werken met foerageergebieden is bedoeld om ganzen (en Smienten) in een aantal gebieden voldoende rust en voedsel te garanderen, en daarbuiten de vogels actief - met ondersteuning van afschot- te verjagen, opdat de groepen zich in de foerageergebieden concentreren en de schade buiten de foerageergebieden vermindert. Niet alle soorten zijn in het beleidskader meegenomen. De foerageergebieden zijn aangewezen voor Kolgans, Grauwe Gans en Smient (de 'beleidskadersoorten') en Brandgans en Kleine Rietgans (de 'mengsoorten'; soorten die vaak in gemengde groepen of dezelfde gebieden voorkomen met de 'beleidskadersoorten'). Provincies hadden het voortouw bij het aanwijzen van de gebieden. Uiteindelijk werd 80.000 ha foerageergebied aangewezen, aangevuld met nog eens een tijdelijke 10.000 ha in Friesland en Groningen (totaal dus 90.000 ha). Ongeveer 15% van de oppervlakte aan foerageergebieden valt onder terreinbeheerders, de rest ligt in boerenland. Voor een groot deel van de foerageergebieden werden door deelnemende boeren beheerspakketten afgesloten. In ruil voor een vaste vergoeding wordt een minimale hoeveelheid voedsel voor de ganzen gegarandeerd en wordt afgezien van een aantal agrarische werkzaamheden in het ganzenseizoen (boeren zijn overigens niet verplicht een dergelijk

pakket af te sluiten op land dat binnen het foerageergebied ligt). Buiten de foerageergebieden wordt de schade nu nog vergoed, maar deze regeling zal de komende jaren worden afgebouwd.

Ganzen op de kaart

Om de ruimtelijke verspreiding van de ganzen heel precies in kaart te kunnen brengen, en om exact te weten welk deel van de ganzen binnen en buiten het foerageergebied zit, werden alle ganzentellers die in of rond een foerageergebied tellen gevraagd om groepen ganzen volgens een duidelijke instructie in te tekenen op kaarten. (Voor Smienten, waarvan de verspreiding op dagrustplaatsen niet noodzakelijkerwijs een goede afspiegeling vormt van hun nachtelijke foerageeractiviteiten, is hiervan afgezien; deze soort wordt met behulp van speciaal onderzoek gevolgd.) Op deze wijze werd in 2005/06 in bijna driekwart van de 432 telgebieden die geheel of gedeeltelijk overlappen met foerageergebieden de verspreiding nauwkeurig vastgelegd. De rest betreft meestal gebieden met weinig ganzen dan wel gebieden die volledig met het foerageergebied overlappen. Uiteindelijk weten we dus van vrijwel alle ganzen of ze binnen of buiten het foerageergebied zaten. Omdat ganzen die in natuurgebieden (natuurreservaten en Natura 2000-gebieden) pleisteren in principe dezelfde mate

Brandganzen. (Foto: Hans Gebuis)

van bescherming genieten als in de foerageergebieden, is Nederland verdeeld in drie categorieën: foerageergebied, natuurgebied en overig gebied. Vervolgens is per maand bepaald hoeveel ganzen binnen deze drie categorieën foerageerden. Ook is gekeken hoeveel ganzen van de drie gebiedstypes gebruik maakten gedurende de tien seizoenen voorafgaande aan het nieuwe beleid (1995/86 tot en met 2004/05). Omdat ganzen toen niet werden ingetekend, werden de aantallen verdeeld naar rato van de oppervlakte grasland, zodat we een goede schatting hebben van het gebruik van de drie verschillende gebiedstypen.

Benutting foerageergebied

Voor alle vier ganzensoorten samen, bleek gemiddeld over het hele seizoen 44% in de foerageergebieden te pleisteren. Nog eens 20% van de vogels concentreerde zich in natuurreservaten, zodat uiteindelijk 64% in beschermde gebieden verbleef en 36% daarbuiten. Die laatste categorie betreft de vogels die aan verjaging en afschot blootstaan. De doelstelling van het nieuwe beleid, geen noemenswaardige schade buiten de opvanggebieden, werd daarmee in het seizoen 2005/06 nog niet gehaald. Waarschijnlijk zal het enige jaren duren voor de ganzen 'geleerd' hebben om binnen foerageergebieden en natuurgebieden te blijven (mits uiteraard wordt voldaan aan de voorwaarde dat het areaal aan aangewezen foerageergebied voldoende van omvang is). Opvallend genoeg was in 2005/06 het aandeel vogels in de foerageergebieden wat hoger dan in de voorgaande winters, en er lijkt zelfs sprake van een trendbreuk als we alle voorgaande jaren bekijken (figuur 1, voorbeeld Kolgans en Brandgans). Omdat het maar om één seizoen gaat, is dit nog niet statistisch te toetsen. Nieuwe gegevens van 2006/07 zullen moeten uitwijzen of de gesuggereerde trendbreuk reëel is.

De mate waarin de ganzen gebruik maakten van de opvanggebieden verschilde per soort. De 'beleidskadersoorten' Kolgans en Grauwe Gans pleisterden relatief gezien minder in foerageergebieden (respectievelijk 45% en 22%) dan de 'mengsoorten' Brandgans (54%) en Kleine Rietgans (62%). Kolganzen en Grauwe Ganzen bleken in de loop van het seizoen bovendien steeds minder van de foerageergebieden gebruik te maken (figuur 2). Mogelijk was het gras in de foerageergebieden in februari al te veel opgevreten en voor bijv. Kolganzen te kort. Brandganzen, die met hun kortere snavels beter met kort gras overweg kunnen, concentreerden zich

Figuur 1. Aantal gansdagen voor Kolgans en Brandgans in foerageergebied (blauw), natuurgebied (groen) en in overige gebieden (rood) gedurende tien seizoenen voorafgaande aan het nieuwe beleid en tijdens het eerste seizoen van de evaluatieperiode (linkerpaneel) en het percentage van alle gansdagen dat per seizoen werd doorgebracht in foerageergebieden (rechterpaneel).

in deze periode juist wel veel in de foerageergebieden. Aan het begin en eind van het seizoen maakten ze echter juist weer minder gebruik van de foerageergebieden en zaten ze vooral in natuurterreinen (kwelders en andere buitendijkse gebieden).

Verder onderzoek

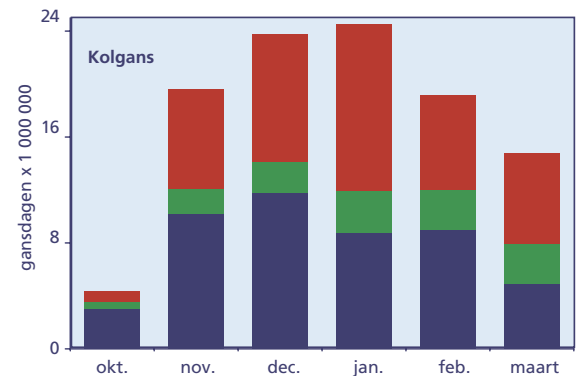
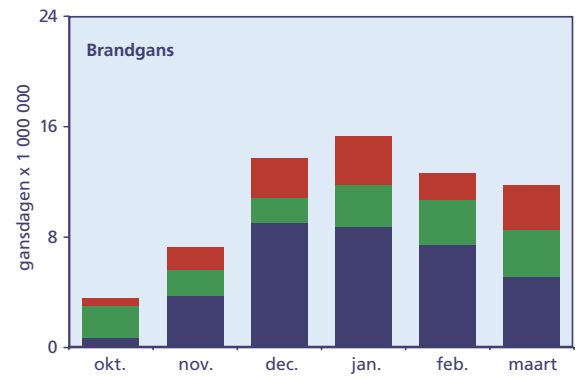
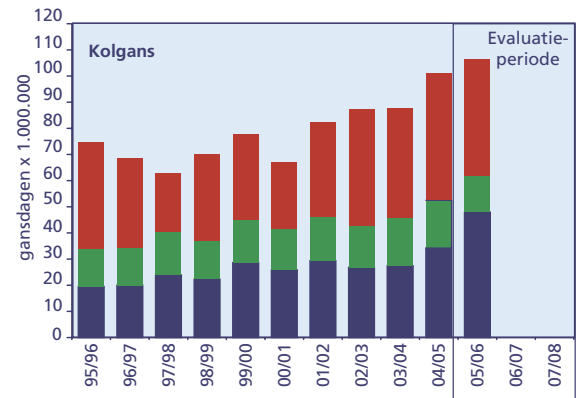
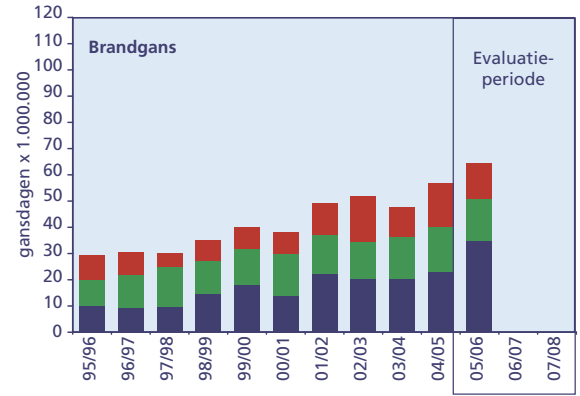
Het volgen van de aantallen ganzen binnen en buiten foerageergebieden is slechts één van de onderdelen van het evaluatieprogramma, dat in het huidige seizoen 2007/08 zijn laatste veldjaar kent. Daarnaast wordt o.a. ook een vergelijking gemaakt van de trends in ons land en in het buitenland, wordt onderzoek gedaan aan de draagkracht van foerageergebieden en worden individueel gemerkte ganzen (halsbanden en pooringen) gevolgd. Waarnemingen van gemerkte ganzen door vrijwilligers kunnen tegenwoordig online via internet worden gemeld. De twee websites die hiervoor in het leven zijn geroepen, www.geese.org en www.goosetrack.nl slaan in het najaar van 2007 de handen ineen en alle informatie komt dan in een centrale database terecht. Goosetrack blijft als belangrijke informatie-site over ganzen gewoon bestaan (en wordt zelfs nog leuker!). Het invoeren van waarnemingen, ook vanuit goosetrack, zal automatisch plaatsvinden in geese.org. Beide websites zijn een groot succes, er komen steeds meer gegevens binnen uit het gehele West-Europese overwinteringsgebied en waarnemers kunnen direct de bewegingen van de door hen afgelezen dieren volgen.

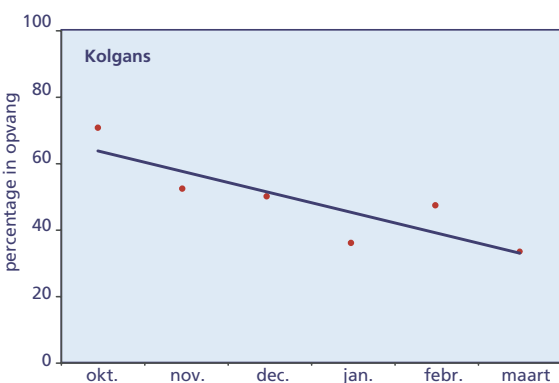
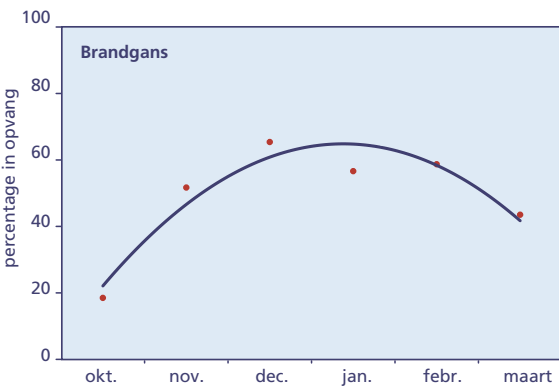
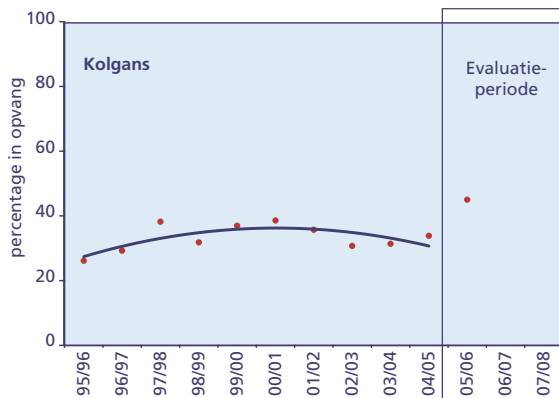
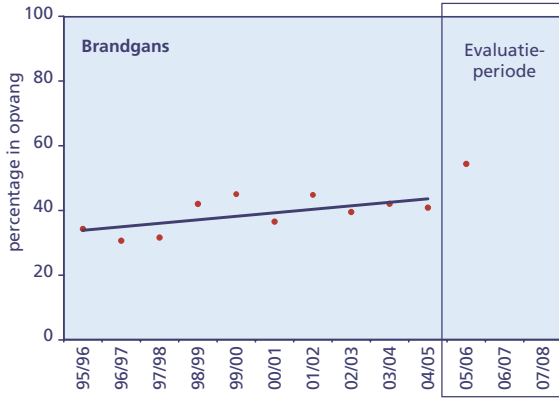
Het evaluatieprogramma van het Beleidskader Faunabeheer wordt gecoördineerd door Alterra en uitgevoerd door Alterra, SOVON, Altenburg & Wymenga, Bureau Waardenburg en Oord Faunatechniek. Veel dank gaat uit naar alle tellers die de extra inspanning opbrachten om groepen ganzen op de kaart te zetten.

Het rapport 'Tussenrapportage opvang overwinterende ganzen en smienten 2007' is als pdf op te halen op www.minlnv.nl.

Kees Koffijberg & Henk van der Jeugd

Figuur 2. Aantal gansdagen voor Kolgans en Brandgans in foerageergebied (blauw), natuurgebied (groen) en in overige gebieden (rood) per maand gedurende het seizoen 2005/06 (linkerpaneel) en het percentage van alle gansdagen dat per maand werd doorgebracht in foerageergebieden in 2005/06 (rechterpaneel).

Gouden Lepelaar voor Frank Saris

Ieder jaar reikt Vogelbescherming Nederland een Gouden Lepelaar uit aan iemand die zich heeft onderscheiden wat betreft activiteiten binnen de vogelwereld. Tijdens het Vogelfestival van 2007 was Hans Vader reeds de gelukkige, maar Vogelbescherming wilde dit jaar nogmaals een Gouden Lepelaar uitreiken. Deze eer viel te beurt aan Frank Saris die zich als directeur van SOVON al ruim 20 jaar inzet voor een solide basis voor het werk van Vogelbescherming Nederland met de gegevens die SOVON verzamelt. Bovendien heeft hij zich de laatste jaren met hart en ziel gestort op '100 jaar vogels beschermen', een lijvig boek over de ins en outs van een eeuw vogelbescherming in Nederland.

Hij was totaal verrast en uiteraard zeer verguld met deze onderscheiding die hij tijdens de Landelijke Dag van SOVON kreeg opgespeld door Jan Grotenhuis, bestuurslid van Vogelbescherming Nederland. 'Ik ben sprakeloos', was het enige wat Frank uit wist te brengen. Volgens ingewijden is hij met deze onderscheiding de jongste Gouden Lepelaarswinnaar ooit, een grote eer dus!

Ganzen en zwanendag op zaterdag 26 januari 2008

De SOVON Ganzen- en Zwanenwerkgroep organiseert op zaterdag **26 januari 2008** een speciale **ganzen en zwanendag**. Toegang is gratis en alle geïnteresseerden zijn welkom. Vooral ganzen- en zwanentellers en ringaflezers zullen aan hun trekken komen. Tevens wordt het nieuwe slaapplaatsproject toegelicht dat door SOVON deze winter wordt opgestart. De bijeenkomst vindt plaats in Hotel Haarhuis in Arnhem, tegenover het NS Station (adres: Stationsweg 1). De zaal is open vanaf 10:00 en het programma loopt van 10:30 tot 15:30.

Op het programma staan presentaties van Berend Voslamber over **broedende Grauwe Ganzen** in de Ooijpolder, Fred Cottaar over **Kleine Rietganzen in Friesland**, Romke Kleefstra & Olaf Klaassen over **slaapplaatsstellingen van ganzen**, Kees Koffijberg over het **bepalen van broedsucces bij ganzen en zwanen** in het veld, Helmut Kruckenberg over het **Russische eiland Kolguyev**, Bart Ebbinge over het invoeren van **kleurringen** via www.geese.org, Robert Kwak over tussentijdse resultaten van de **evaluatie** van het nieuwe beleid omtrent **ganzenopvang** en Jan Beekman & Jeroen Nienhuis over een **20-jarige populatiestudie** aan **broedende Knobbelzwanen** in Groningen.

Eventuele vragen of meer informatie via [Kees Koffijberg](mailto:kees.koffijberg@sovon.nl), kees.koffijberg@sovon.nl of 024-6848111.